

РЕЦЕНЗИЯ ЗА КНИГАТА НА ЕЛЕНА ПАВЛОВСКА “ПРИОРИТЕТНИ НАУЧНИ НАПРАВЛЕНИЯ. ПРОГНОЗИРАНЕ, ОТКРИВАНЕ И ОЦЕНКИ”
проф. дфн Желязко Стоянов

През последните десетилетия информационният подход към анализа на науката и на научното познание привлича все по-силно вниманието на научната общност не толкова към фрагментите на знанието, а към информационните потоци. Чрез автоматизираната обработка на документалните информационни потоци постепенно се създават проблемно ориентирани бази данни, които представляват модел на конкретна област на научното знание. При това документалните данни могат да се изследват на различни равнища: на равнището на информационните издания, на документите или на използваните термини.

Радостното е, че и български специалисти в тази важна област на научното познание се обръщат към тази проблематика. В този смисъл е и за отбелязване, а и за поощряване, интересът

към посочените проблеми на утвърдения изследовател на различни въпроси от сферата на научната информация, какъвто е доц. д-р Елена Павловска. Нейният интерес този път е изразен в нейната интересна и извънредно актуална книга на тема: „Приоритетни научни направления. Прогнозиране, откриване и оценка”.(1)

Доц. Е. Павловска прави сериозен обзор на използваните методи, които дават възможност на информационния подход да решава редица задачи с подчертано наукометричен характер. При това, отбелязва тя, сферата на прилагане и успешно използване на различните наукометрични методи е твърде широка. Тези методи могат да се използват и при определяне на публикационната активност на съответните автори, научни колективи и държави, и на степента на развитие на съответните научни направления, а и за оценка на тяхната актуалност. Именно очертаната ситуация налага създаването през 1993 г. в Берлин по време на поредната Международна конференция по библиометрия/наукометрия на едно Международно общество по наукометрия и инфометрия. Тази конференция се провежда веднъж на две години. Това международно общество налага мнението, че наукометричният анализ е един от възможните и действени подходи при оценката дейността на научните колективи, институти и отделни учени.

Сериозни центрове за подобни изследвания, сочи доц. Е. Павловска, се утвърждават чрез Института за научна информация (ISI) — САЩ, в Института за научна и техническа информация към Националния център за научни изследвания на Франция (INIST — CNPS), в Института по история на естествознанието и техниката на Руската академия на науките (РАН), в Руския институт за научна и техническа информация (ВИНИТИ) при РАН, в Централната библиотека на Научноизследователския център в гр. Юлих (Германия) и други.

Наукометричните изследвания са насочени към различни аспекти на научната дейност преди всичко в количествено отношение. Подобна дейност подпомага и процесите по структурирането на науката или на отделни отрасли на научното знание, тяхното развитие, разкриването на тенденциите в измененията и развитието на съответните научни направления.

Основен инструмент в наукометричните (библиометричните) изследвания са печатните библиографски указатели или първоизточниците — като правило периодичните издания. В наше време източници за информация са и натрупаните масиви от информация — главно множеството бази данни и други електронни ресурси. В зависимост от видовете и начините за представянните на данните, които се съдържат в тях, се появява и реализира и възможността да се извлича различна наукометрична информация.

Активно се развиват и съответните научни подходи, които разглеждат информационните

бази данни като своеобразна интелектуална „суровина”, като основа за провеждане на анализ и за обобщаване на сведенията, за разкриване на техните закономерности, за разработване на съответните препоръки за бъдещата научно-изследователска дейност. Подобни задачи се решават чрез обработване на огромните обеми от съвременните бази данни с помощта на сложни информационни системи, способни да анализират натрупаната информация, като се използват техническите възможности на съвременните компютри и на новите информационни технологии. По този начин познанието може да се издигне на качествено ново и по-високо ниво и най-важното — да се създават автоматизирани информационно-прогностични системи.

Защото е неоспорим факт, че една от най-бързоразвиващите се сфери на прилагане на библиометрични методи е прогнозирането на научно-технологичното развитие. Данните от наукометричните методи се използват както от научното съобщество, така и от органите на управлението и бизнеса. Те създават възможност да се анализира структурата на науката в комплекс с другите данни, които отразяват научната дейност. По този начин предоставят възможности да се описват текущото състояние и бъдещите вектори на развитието на световната наука, да се оценява резултатността от работата на учените, и най-вече — да се формира ефективна научна политика. В редица случаи те се използват и за формиране на научно-техническата политика, както и за вземане на решения за финансирането на отделни научни колективи и изследователски програми.

Доц. Е. Павловска описва един апробиран и доказал своята ефективност нов метод за оценяване развитието на научните направления и за откриване на техните перспективи, основан върху анализа на лексиката на проблемно ориентираната база данни. Нейното изследване демонстрира правилността на постановката, че е възможно да се оценява развитието на направленията в научните изследвания върху основата на анализа на динамичните характеристики на лексикалните единици в базите данни.

Предложеният метод за анализ на базите данни може да се използва от учените и изследователите благодарение достъпността и простотата не неговото приложение. Благоприятно условие за това е и широкото внедряване на персоналните компютри от учените, с възможността да се обменят масиви данни между различни информационни системи и персонални компютри. Посочената ситуация още повече ще ги убеждава в нуждата от регулярно общуване, ще съкрати времето за търсене на нужната информация.

В последно време, отбелязва доц. Е. Павловска, са актуални свършено нови концепции за предоставяне на информация от библиотеките. Осигуряването на читателите с нужните книги или с необходимата информация от базите данни не е единственият критерий за качеството на библиотечната дейност. Важно е да се знае и доколко ефективно библиотеките влияят върху крайните резултати от дейността на съответните висши училища, научноизследователски институти или фирми, в чиито рамки тя функционира. Разбира се, най-качествена картина за състоянието на съответното научно направление може да се получи при добре съгласувано взаимодействие на библиотеките с учените и специалистите.

Сферата на научните проблеми, чието решаване се нуждае от постоянното усъвършенстване на информационната инфраструктура на науката, се разширява непрекъснато. Само чрез прилагането на най-новите технологии, пише доц. Е. Павловска, чрез добре настроената система за информиране за електронните информационни ресурси и използването на специални методи за изследване, които създават нови възможности за анализ и оценка на научното знание и научната дейност ще се създават оптимални възможности за тяхното положително решаване.

1) Павловска, Елена. Приоритетни научни направления. Прогнозиране, откриване и оценки. С., Университетско издателство „Св. Климент Охридски”, 2010, 150 с.